

ЛІТЕРАТУРА

1. Мушкет И.И. Генезис "полицейского права" в контексте эволюции правовой системы России : историко-теоретический анализ : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук [Электронный ресурс] / И.И. Мушкет. – С.-Пб., 2003. – 58 с. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1219221> (дата обращения 25.09.2013).
2. Гумбольдт В. О пределах государственной деятельности / В. фон. Гумбольдт. – М. : Социум, Три квадрата, 2003. – 200 с.
3. Люшер Ф. Конституционная защита прав и свобод личности / Франсуа Люшер ; [пер. с фр. С.В. Боботова, Д.И. Васильева]. – М. : Прогресс-Универс, 1993. – 384 с.

УДК [347.962: 008]: 930.2

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУДДІВ

Божинова І.М., аспірант

Запорізький національний університет

Стаття присвячена аналізу процесу дослідження професійної культури суддів в історичному аспекті. Розглянуто еволюцію теоретико-правових поглядів на правову культуру суддів в умовах трансформації суспільства. Здійснено теоретичний аналіз процесу дослідження та подальшого розвитку професійної правової культури суддів.

Ключові слова: правова культура, професійна правова культура, суддя, діяльність.

Божинова И.М. ИСТОРИОГРАФИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ СУДЕЙ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена анализу процесса исследования профессиональной культуры судей в историческом аспекте. Рассмотрена эволюция теоретико-правовых взглядов на правовую культуру судей в условиях трансформации общества. Осуществлен теоретический анализ процесса исследования и дальнейшего развития профессиональной правовой культуры судей.

Ключевые слова: правовая культура, профессиональная правовая культура, судья, деятельность.

Bozhynova I.M. HISTORIOGRAPHY RESEARCH OF PROFESSIONAL LEGAL CULTURE OF JUDGES / Zaporizhia national university, Ukraine

The article describes that legal culture is one of the categories of human values and belongs to the inalienable attributes of legal and democratic state, whose primary purpose is to maximize the protection of human rights. This legal culture is an important factor that contributes to the formation of the legal system of state and civil society. Professional legal culture is a form of legal culture of society inherent in the community of people professionally engaged in legal activities and requires special education and practical training. The judges, as representatives of legal profession, have their own peculiarities of professional legal culture formation. In this regard, the role and importance of professional legal culture of the judges is increasing.

The article aims to present a theoretical analysis of the historical research process of professional legal culture of the judges and theoretical investigation of the evolution of legal views on this concept. The article highlights the basic research, views and historical aspects that influenced the formation of legal culture of judges.

The article describes the basic views of scientists on the concepts of "legal culture" and "professional legal culture". The article analyses the definitions of "legal culture" by A. Vengerov and O. Skakun. Much attention is given to views of ancient philosophers, scientists of the Middle Ages, Renaissance and Modern Time, such as Platon, Aristotle, Seneca, Thomas Aquinas, Jean Bodin, Hobbes, John Locke, Spinoza, Charles Montesquieu, J-J. Rousseau and others. They made a significant contribution to the theory of legal law, human rights and freedoms, the ratio of law and state.

Special attention is given to the opinion of domestic scientists, as P. Yurkevich, B. Kistyakivsky, I. Vishensky, P. Orlik, M. Kozachynskiy, Ya. Kozelskiy, F. Prokopovych, G. Skovoroda, who devoted a significant role to legal state, rules of law, as well as the ideas of legal culture, social justice, democracy, had the essential importance for rebirth and development of Ukrainian political and legal thoughts.

The article describes the research of legal culture during the Soviet Union period, when attention was paid to subjective psychological characteristics: knowledge of laws, awareness of the content and direction of laws

and regulations and their respect, justice and equity. These years are noted by the observation of extreme ideological legal culture.

The article provides a detailed analysis of legal culture research in independent Ukraine carried out by the following scientists: V. Babkin, O. Zaychuk, N. Onishchenko, P. Bilenchuk, S. Slyvka, Yu. Shemshuchenko, V. Lemak, V. Kopyeychikov, Yu. Todyka and others. They have made a major contribution to the study of legal culture, justice and professional legal culture of judges in general. They have determined that the professional culture of the judge is intended to delimit the spread of moral standards in judicial activity, have reproduced human values, Ukrainian traditions and customs, have theoretically justified their necessity, nature and specific manifestations in practice, have reflected the standards of conduct for judges, giving a critical analysis, have contributed to the principles of behavior and professional ethics.

Finally the article formulated six periods of historiography research of professional culture of judges: ancient, medieval, of modern times, of XIX-XX century, in the soviet period and period of Ukraine's independence. They explain the evolution of scientific opinions on legal culture and professional legal culture of judges.

In conclusion it was determined that professional legal culture of judges incorporates all the knowledge, skills and abilities that have been formed over the long period, undergone many changes and resulted in current views and perspectives. These studies provide a basis for further investigation of this phenomenon. Currently, there is still a problem of determining the professional culture of a legal sphere employee generally, because it is often confused with the categories of legal or professional ethics.

Key words: legal culture, professional legal culture, judge, activities.

Трансформація сучасного українського суспільства передбачає зміну соціальної ролі судової влади та радикальне оновлення сфери судочинства, впровадження в національну судову практику міжнародних стандартів прав людини. Правова культура є однією із категорій загальнолюдських цінностей і належить до невід'ємних ознак правової, демократичної держави, основним призначенням якої є забезпечення максимального здійснення, охорони та захисту прав людини. Саме правова культура є найважливішим чинником, що сприяє становленню правової системи держави і розбудови громадянського суспільства.

Професійна правова культура – це одна з форм правової культури суспільства, притаманна спільноті людей, які професійно займаються юридичною діяльністю, і яка потребує наявності фахової освіти і практичної підготовки [1, 73]. Судді, як представники юридичної професії, мають свої особливості формування рівня професійної правової культури.

У зв'язку з цим зростає роль і значення професійної правової культури суддів в умовах, коли змінюються соціальні цінності, умови діяльності та норми поведінки людей. Все це вимагає ефективного нормативно-правового впорядкування процесів суспільного розвитку. Це можливе у разі підвищення ролі та значення правової культури не лише органів судової влади, а і всього суспільства, посилення впливу її цінностей на унормування суспільних відносин.

Вирішення завдань сучасного державно-правового розвитку неможливе без урахування науково-практичного досвіду в історичному аспекті, а особливо це стосується ролі правових поглядів на становлення сучасної професійної правової культури. У такому разі, для кращого орієнтування в сучасних умовах та уникнення помилок у майбутньому, необхідним є аналіз історіографії дослідження такого поняття, як «правова культура» і «професійна правова культура суддів», як одна з її складових.

Аналіз наукової літератури по цій темі свідчить про те, що, незважаючи на її важливість і обшир, глибина цих досліджень є недостатніми. Саме тому важливо висвітлити основні дослідження, погляди та історичні аспекти, які вплинули на формування правової культури суддів.

Метою статті є теоретичний аналіз процесу історіографії дослідження професійної правової культури суддів, у зв'язку з чим необхідно дослідити еволюцію теоретико-правових поглядів на це поняття.

Термін «правова культура» загалом увійшов до юридичної літератури порівняно недавно, але за цей час про правову культуру написано велику кількість наукових праць. Проблеми формування правової культури досліджували М. Алексєєв, В. Бабкін, В. Головченко, В. Костюк, В. Оксамитний, М. Орзих, М. Подберезький, П. Рабинович, О. Скакун, А. Скуратівський, С. Сливка, Н. Ткачова, М. Цвік, М. Щербань та багато інших.

Питання визначення змісту правової культури є досить дискусійним, адже немає єдиного підходу до його розуміння. Юридична енциклопедія визначає, що правова культура – це

складова частина загальної культури, сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [2, 475]. Але це визначення не є достатньо точним, адже існує багато інших підходів до висвітлення цього поняття.

Більш точним є визначення А.Б. Венгерова, який зазначив, що правова культура – більш висока і об'ємна форма правосвідомості [3, 308]. Таке трактування правової культури стосується лише сфери ідеального, ігнорує діяльність і результати діяльності суб'єктів, що володіють правосвідомістю. Іншими словами, правосвідомість – це лише один із елементів правової культури, одна з її характеристик.

Існує також точка зору українських вчених, які вважають, що правова культура не зводиться лише до правосвідомості громадян суспільства. Вона має бути визначена як сукупність досягнень суспільства, його соціальних груп та громадян у галузі регулювання суспільних відносин, яке забезпечує верховенство права в суспільному житті, тобто, панування в суспільному житті правових принципів справедливості й гуманізму, захисту прав і свобод людини, її честі і гідності, реальне забезпечення місця людини як вищої соціальної цінності [4, 26].

Найбільш вдалим, на мою думку, є визначення О.Ф. Скакун, яка зазначає, що правова культура – різновид і невід'ємна частина загальної культури, що становить систему духовних і матеріальних цінностей у правовій сфері, збережених, накопичених та розвинених суспільством завдяки постійному вдосконаленню заходів інформаційного, просвітницько-освітнього характеру з урахуванням загальнолюдських правових цінностей [5, 108], а професійна правова культура – це правова культура тієї спільноти людей, яка професійно займається юридичною практичною діяльністю і потребує, крім юридичної освіти, ще й глибоких конкретно-фахових знань, умінь, навичок [5, 114]. Тому судді, як учасники такої юридичної діяльності, мають володіти не лише професійними навичками і правовою культурою, а й оволодіти деонтологічними засадами професіоналізму: психологічною, моральною, політичною, етичною, естетичною та іншими культурами, що у своїй сукупності і становлять «професійну правову культуру судді».

Для аналізу історіографії дослідження поняття професійної правової культури суддів слід зазначити, що його зміст має глибинні витoki.

Перші спроби рефлексії близьких до поняття професійної правової і моральної культури суддів явищ самовдосконалення, саморегуляції і самообмеження особистості були зроблені ще в античній філософії у вченнях Платона, Арістотеля і Сенеки. Зокрема Платон пропагує боротьбу людини зі злом у собі шляхом морального самовдосконалення і ствердження істинної добродішності [6, 274]. Вагому роль відіграє вчення Арістотеля про золоту середину або доцільність, поміркованість, тобто ті засади, які є важливими принципами саморегуляції. Також філософ стверджував, що суддями можуть бути громадяни віком старше тридцяти років, до того ж за умови, що вони не є державними боржниками і не позбавлені громадянської честі [7, 92]. Сенека досліджує прийоми і методи самообмеження та постійного самовдосконалення: уникає заздрості, ненависті, зневаги, йти шляхом мудрості [6, 274]. Отже, вже на той час очевидним було те, що суддя мав володіти особливими якостями, мати значний життєвий досвід, постійно вдосконалювати свої знання, а також відповідати моральним засадам суспільства.

Погляди античних мислителів послідовно розвивали вчені середньовіччя, епохи Відродження, нового часу та сучасності. Зокрема, великий внесок зробили такі мислителі, як Ф. Аквінський, Ж. Боден, Т. Гоббс, Дж. Локк, Б. Спіноза, Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо. Вони зробили вагомий внесок у вчення про правову державу, права і свободи людини, співвідношення держави і права.

Потужний поштовх у розвиток ціннісного змісту правової культури, її теоретико-методологічної основи здійснили представники німецької класичної філософії: І Кант, Г. Гегель, Й. Фіхте. Вони розглядали значення цінностей у нормативній та регулятивній характеристиці суспільства [8, 2]. Зокрема, І. Кант вивів закон категоричного імперативу за яким принцип моралі і права тотожні, хоча і набувають різного виразу: мораль – це сфера внутрішніх мотивів особистості, а право – сфера практичних дій відповідно до зовнішніх стандартів, встановлених законом. Вихідним пунктом такого обґрунтування є уявлення про

особистість, принципово здатну стати морально автономним індивідом. Вчення ж Гегеля підкреслює деонтологічну природу права, він розкриває право як переродження духовної, інтелектуально-вольової діяльності, а мораль – як зрілість духу особистості [6, 274]. Отже, вчені підіймають питання самовдосконалення особи судді.

У XIX-XX ст. теоретико-правові дослідження правової культури набули широкого розвитку. Спадщина правових учень помітно поповнювалася новими ідеями і підходами, розробкою цілого ряду нових концепцій. Наприклад у концепції відродженого природного права, яка складається з декількох течій, поняття правової культури розглядалось по різному. Концепція неокантіанства Г. Когена, Г. Радбруха, Р. Штамлера та інших, у якій право є апіорною категорією, стверджує, що її не можна вивести з досвіду. Розвиток права визначає поступ суспільства, а не навпаки. Право розділяється на справедливе і несправдливе. Справедливість у праві відносна, бо зміст його змінюється у часі: справедливе раніше, тепер може вважатися несправдливим. Право – найголовніша форма упорядкування спільного життя людей [8, 2-3]. Отже, від суддів залежало відповідне забезпечення механізму правового регулювання, справедливе застосування права.

Екзистенціалісти, зокрема Ж.-П. Сартр, М. Хайдегер, К. Ясперс та інші, вважали право екзистенційним явищем, відмінним від закону. Право замінюється вільними правилами індивідуально-ситуативного характеру, це безперервний ланцюг окремих правових ситуацій. Воно складається з вірного, екзистенціального вирішення правових конфліктів. Відкидається ідея правового закону, стверджується екзистенційна свобода [8, 3]. Тобто, свобода визнається основною формою пошуку правових рішень.

Отже, праці цих вчених зробили великий внесок у розвиток правової думки. Вони прагнули до виявлення таких універсалій як свобода, право, справедливість у соціальній поведінці, зумовлювали побудову механізму суспільного розвитку як цілісної системи, висвітлювали взаємозв'язок права і моральності, свободи й відповідальності, загальносуспільних та індивідуальних потреб тощо. Отже, створювалося теоретико-правове підґрунтя для визначення різних понять правової культури та її функціональної різноманітності, у тому числі формувалися погляди на правову культуру професійних груп, визначалися моральні якості, яким повинні були відповідати судді.

Нові можливості для переосмислення професійної правової культури з питань самовдосконалення особи судді зробив у своїх працях Г. Радбрух. Він зазначав, що основні вимоги, які висувуються перед суддею – це законність, прагнення до справедливості та правова певність (стабільність) [9, 84]. Суддя має посилатися не на закон і на обґрунтовану на ньому практику, а на права людини, що стоять вище писаного права. Цим самим Радбрух засуджував суддів, які виносили законні вироки, але вони були несумісні з людяністю [9, 87]. Тому він наголошував, що професійний суддя має бути справедливим і не здійснювати судочинство лише під тиском правителів та закону: «Спосіб мислення судді повинен бути спрямований на досягнення справедливості будь-якою ціною, навіть ціною життя...» [9, 93]. Відтак, в ідеї права Радбруха справедливості визначається провідна роль у порівнянні з правопевністю та доцільністю.

Якщо розглядати наш вітчизняний досвід дослідження формування професійної культури суддів, то великого значення цьому почали надавати за часів Київської Русі, коли судова влада відділилася від княжої. Судді повинні були мати достатній рівень знань, а судовий процес мав бути відкритим і гласним. Також за часів існування Запорізької Січі судді у своїх рішеннях керувалися нормами українського звичаєвого права і традиціями судової практики Козацької держави [10].

Дослідженню пам'яток правової культури Київської держави присвячені численні праці російських і західних вчених. Великий внесок у концептуальну скарбницю досліджень найдавніших пам'яток киево-руської правової культури зробили українські історики права і юристи. Вони не лише ввели до обігу науково обґрунтовані тексти пам'яток, а й розв'язали ряд важливих спеціальних питань з української правової культури.

Окремі проблеми, пов'язані з професійною культурою судді, привертала увагу українських філософів П. Юркевича і Б. Кістяківського. Зокрема П. Юркевич підкреслював значення емоційних елементів, тому суддя у своїй роботі, на його думку, має керуватися внутрішніми

переконаннями [6, 274]. Б. Кістяківський значну роль приділяв правовій державі, а також ідеям правової культури, суспільної правосвідомості, народовладдя, що мали неабияке значення для відродження і розвитку української політико-правової думки. Суддя мав керуватися загальними правилами та правовими нормами, а його дії мали бути скеровані відповідними законами, узгодженими з конституційним принципом [11].

У СРСР питання формування культури особистості загалом і моральної та професійної культури судді зокрема, були предметом дослідження у 70-80-ті роки минулого століття і визначалися на основі традиційного для радянської науки праворозуміння. Цими дослідженнями займалися такі вчені: О. Аграновська, Л. Ароцкер, Ю. Грошевий, Л. Кокорев, Н. Радутна, М. Строгович та ін.

При визначенні поняття правової культури, увага акцентувалася на суб'єктивно-психологічних характеристиках: знанні законодавства, усвідомленні змісту і спрямованості законів та підзаконних актів, формуванні поваги до них, законності та справедливості. Під правовою культурою розуміли систему матеріалізованих та ідеальних культурних елементів, що відносяться до сфери дії права, їх відображення в свідомості і поведінці людей [12, 136]. Такі визначення ґрунтувалися на марксистсько-ленінській ідеології і виходили з принципів партійності, класовості та трактуванні права як волі панівного класу. Отже, спостерігалася крайня ідеологізація правової культури.

Побічно чи більш системно питання формування і вдосконалення моральної та професійної культури судді стають предметом філософсько-правової рефлексії у філософських працях С. Алексєєва, В. Бачиніна, І. Грязіна, Д. Керімова, С. Максимова, В. Нерсесянца, А. Овчіннікова та ін.; правознавчих – А. Барака, І. Бенедика, В. Горшеньова, І. Марочкіна, Л. Москвич, О. Петришина, Л. Халдєєва та ін.; з етичних проблем правознавства – Г. Ветрової, Г. Гребенькова, А. Жеребцова, Ю. Закомлістова, О. Коблікова, В. Лозового, Д. Фіолєвського та ін.

У працях зазначених дослідників розглядаються окремі аспекти та елементи професійної культури суддів. Зазначається, що для здійснення ефективного правосуддя необхідні особливі знання, вміння та навички. Однак, у той же час, ґрунтовного предметно-змістовного дослідження цього феномену не здійснювалося.

Однією із ґрунтовних праць у 90-х років ХХ ст. щодо аналізу поняття правової культури, є дослідження відомого радянського вченого В. Сальнікова. Правову культуру він розуміє як «особливе соціальне явище, яке може бути сприйняте як якісний правовий стан особистості і суспільства, що підлягає структуруванню за різними критеріями» [13, 14].

Також вагомий внесок у розвиток змісту правової культури зробили українські вчені, такі, як: І. Вишенський, П. Орлик, М. Козачинський, Я. Козельський, Ф. Прокопович, Г. Сковорода та ін. Їхні праці щодо побудови держави та становлення в ній влади, ґрунтувалися на ідеях природного права, рівності всіх перед законом, громадянського договору та взаємної відповідальності влади і громадян за виконання договору [8, 4].

У часи незалежної України починається новий етап дослідження правової культури. Дослідженням правової культури, як важливого елементу правової системи і як чинника, що впливає на становлення та розвиток державності загалом, здійснювали вчені-правознавці, зокрема: В.Д. Бабкін, О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко, І.В. Осика, Є.В. Назаренко, М.І. Матузов, В.М. Селіванов, Ю.М. Тодика, Ю.С. Шемшученко, В.Д. Шишкін та ін. Поняття професійної правової культури тісно пов'язане з такими поняттями, як правосвідомість, правова поведінка, правове виховання, які в різний час досліджували науковці П.Д. Біленчук, М.І. Козюбра, В.В. Копейчиков, В.М. Кудрявцев, Г.О. Мурашин, С.С. Сливка та ін. Вивченням професійної правової культури займалися такі науковці: І.П. Зеленко, О.А. Менюк, Є.І. Федик, С.І. Головченко та ін.

Зокрема, академік Ю. С. Шемшученко зазначав у своїх дослідженнях: «Право і культура є взаємопов'язаними, взаємодіючими між собою категоріями. Це зумовлено тим, що право є елементом культури суспільства, його соціальною цінністю. Цей зв'язок і взаємодія простежуються по багатьох напрямках» [14, 4]. В. В. Копейчиков правову культуру визначав як систему правових цінностей, що відповідають рівню правового прогресу, досягнутого

суспільством, і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності [15, 277]. Також інший сучасний теоретик права, доктор юридичних наук, професор В.В. Лемак стверджує, що правова культура за своїм змістом виступає свого роду юридичним багатством, яке виражається в досягнутому рівні регулятивних властивостей права, нагромаджених правових цінностей, тих особливостей права, юридичної техніки, котрі належать до духовної культури, до правового прогресу [16, 217-218].

П.Д. Біленчук і С.С. Сливка зазначали, що професійна культура судді має включати у себе такі категорії: професійна орієнтація, професійне самоутвердження, професійна майстерність, талант, соціальні почуття, професіоналізм, продуктивна діяльність та ін. Професійна майстерність судді складається із високого рівня теоретичної підготовленості, продуктивної діяльності і таланту; високих моральних якостей та його вихованості, коректності, розвинутих соціальних почуттів [17, 72].

Отже, українські вчені зробили великий внесок у дослідження правової культури, правосвідомості і професійної правової культури суддів взагалі. Вони визначили, що професійна культура судді покликана визначати межі поширення моральних норм на діяльність суддів, відтворювати загальнолюдські цінності, українські традиції та звичаї, теоретично обґрунтовувати їхню необхідність, сутність та специфіку проявів на практиці, відображати норми поведінки суддів, давати їй критично-ціннісний аналіз, сприяти вибору тих чи інших правил взаємостосунків та принципів професійної моралі.

Аналіз історії вітчизняного судочинства показує, що становлення професійної культури судді на різних етапах історичного розвитку було пов'язане з рівнем моральної і правової культури конкретного суспільства. Характер спрямованості світогляду, соціально-психологічних настанов діяльності суддів визначався типовими принципами, характерними для окремої епохи. Рівень особистісного професійного потенціалу поступово зростав від низького (суддя Київської Русі, Галицько-Волинського князівства) до належного (суддя Запорозької Січі) і досить високого (суддя СРСР 70-80-х рр. ХХ ст.).

Також, можна сказати, що зі зміною історичних епох трансформуються світоглядні орієнтири суддів, їхній правовий менталітет, морально-професійна (правова) свідомість: від ранньофеодальних класових уявлень про цінності судді Х ст. до задекларованих демократичних ідеалів судді ХХ-ХХІ ст.

Тому, можна сформулювати періодизацію історіографії дослідження професійної культури суддів:

1 етап – античний (вчення Платона, Арістотеля, Сенеки). Відбулися перші спроби дослідження близьких до правової культури явищ самовдосконалення, саморегуляції і самообмеження особистості, сформовані основні вимоги до посади судді.

2 етап – середньовіччя (Ф. Аквінський, Р. Бекон, В. Оккам та ін.). Вчені послідовно розвивали дослідження античних мислителів, зробили вагомий внесок у вчення про правову державу, права і свободи людини, співвідношення держави і права.

3 етап – новий час (Т. Гоббс, Дж. Локк, Б. Спіноза, Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо, І. Кант, Г. Гегель, Й. Фіхте та ін.). Підіймаються питання самовдосконалення особи судді, уявлення про особистість, принципово здатну стати морально автономним індивідом, підкреслюється деонтологічна природа права.

4 етап – ХІХ ст. – поч. ХХ ст. (Г. Коген, Г. Радбрух, Р. Штаммлер, Ж-П. Сартр, М. Хайдегер, К. Ясперс, Г. Радбрух, П. Юркевич, Б. Кістяківський та ін.). Характеризується розробкою нових концепцій права, відкидається ідея правового закону, стверджується екзистенційна свобода. Від суддів залежить відповідне забезпечення механізму правового регулювання, справедливе застосування права. Суддя має посилатися не на закон і на обґрунтовану на ньому практику, а на права людини, що стоять вище писаного права. Але інші вчені вважали, що суддя має керуватися загальними правилами та правовими нормами, а його дії мають бути скеровані відповідними законами, узгодженими з конституційним принципом.

5 етап – радянський період (О. Аграновська, С. Алексеев, В. Сальніков, В. Горшеньов, І. Марочкін та ін.). Характеризується марксистсько-ленінською ідеологією, акцентується увага

на знанні законодавства суддями, усвідомленні змісту і спрямованості законів та підзаконних актів, формуванні поваги до них, законності та справедливості.

6 етап – з моменту проголошення Україною незалежності – до наших днів (В. Бабкін, О. Зайчук, Н. Оніщенко, П. Біленчук, С. Сливка, Ю. Шемшученко, В. Лемак, В. Копейчиков, Ю. Тодика та ін.) Сформульовано основні вимоги до професійної культури суддів, зокрема: професіоналізм, високі моральні норми, дотримання загальнолюдських цінностей, законів, розвинуті соціальні почуття та інше.

Отже, проаналізувавши історіографію дослідження професійної правової культури судді, можна сказати, що вона об'єднує у собі усі знання, навички та вміння, які формувалися протягом тривалого часу, перенесли багато змін та вилились у сучасні погляди та бачення. Ці дослідження дають підґрунтя для подальшого вивчення цього феномену. Наразі ще існує проблема щодо визначення професійної культури працівника юридичної сфери взагалі, тому що її часто змішують з категоріями юридичної деонтології чи професійної етики. Сучасні науковці мають широкий спектр завдань, що полягають у дослідженні змісту, сутності та структури професійної культури суддів та вирішенні низки організаційно-правових питань, пов'язаних з подоланням суперечностей і проблем у реформуванні судової системи в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чалчинський І. Проблеми становлення професійної правової культури в Україні / І. Чалчинський // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 4 (16). – С. 73-79.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [ред. Ю.С. Шемшученко та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5 : П-С. – 2003. – 670 с.
3. Венгерова А.Б. Теория государства и права : учеб. для юрид. вузов / А.Б. Венгерова. – М. : Новый Юрист, 1998. – 624 с.
4. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 26-28.
5. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. – 4-те вид., допов. і переробл. / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта, 2013. – 524 с.
6. Меліхова Ю.А. Філософське, філософсько-правове та етичне осмислення феномену моральної і професійної культури судді: огляд джерел / Ю.А. Меліхова // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. – 2010. – № 5. – С. 273-275.
7. Прикладна етика : навч. посіб. / [Т.Г. Аболіна, В.Г. Нападиста, О.Д. Рихліцька та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 392 с.
8. Власенко В.П. Генезис поняття «правова культура» у працях вітчизняних та зарубіжних вчених / В.П. Власенко // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – №4(9). – С. 1-7.
9. Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право / Г. Радбрух // Проблеми філософії права. – 2010. – № 2. – С. 83-94.
10. Тараненко О.М. Право і законодавство Київської Русі [Електронний ресурс] / О.М. Тараненко // Історія української культури. – 2001. – № 1. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/istkult/ikult08.htm>.
11. Ідеї Б. Кістяківського про правову державу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/12670/>.
12. Аграновская Е.В. Личность и правовая культура / Е.В. Аграновская. – М. : Наука, 1982. – 530 с.
13. Сальников В.П. Правовая культура : теоретико-методологический аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история политических и правовых учений» / В.П. Сальников. – СПб., 1990. – 35 с.
14. Шемшученко Ю.С. Теоретичні засади взаємодії права і культури / Ю.С. Шемшученко // Право та культура : теорія і практика. – 1997. – № 1. – С. 4-5.

15. Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права / В.В. Копейчиков. – К. : Юрінком, 2004. – 567 с.
16. Лемак В.В. Загальна теорія держави і права / В.В. Лемак. – Ужгород : Поліграфцентр "Ліра", 2003. – 358 с.
17. Біленчук П.Д. Правова деонтологія / П.Д. Біленчук, С.С. Сливка. – К. : Атіка, 1999. – 320 с.

УДК 347. 65 (470+477) «1918/1919»

«RECEPTION» OF THE RUSSIAN SOVIET LEGISLATION IN THE REGULATION OF INHERITANCE AT THE UKRAINIAN LANDS (1918-1919 YEARS)

Polovinkina R.Y., assistant

Zaporizhzhya national university

The main context of this article is historical and legal analysis of the provisions of inheritance at the Ukrainian lands (1918-1919 gg.). The author of this article on the basis of historical study made an independent conclusion about the «reception» of the Russian legislation on inheritance property in Ukrainian law in the aforementioned period.

Key words: the right to inheritance, the testator, a will, the share of compulsory heir, testamentary disposition.

Половинкіна Р.Ю. «РЕЦЕПЦІЯ» РОСІЙСЬКОГО СОВЕТСЬКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ РЕГУЛІРОВАНИЯ НАСЛЕДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНСКИХ ЗЕМЕЛЬ (1918-1919 ГОДА) / Запорізький національний університет, Україна

Стаття посвячена історико-правовому аналізу положень о наследовании на территории украинских земель (1918-1919 гг.). На основе проведенного исторического исследования автор статьи предлагает самостоятельные выводы о «рецепции» российского наследственного законодательства украинским правом в вышеуказанный период.

Ключевые слова: право на наследство, завещатель, завещание, обязательная доля, наследник, завещательное распоряжение.

Половинкіна Р.Ю. «РЕЦЕПЦІЯ» РОСІЙСЬКОГО РАДЯНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (1918-1919 РОКИ) / Запорізький національний університет, Україна

Стаття присвячена історико-правовому аналізу положень про спадкування на території українських земель (1918-1919 рр.). На основі проведеного аналізу автор статті пропонує самостійні висновки про «рецепцію» російського спадкового законодавства українським правом у вищевказаний період.

У статті надається комплексний аналіз декретів, що регулюють право приватної власності та питання спадкування радянського уряду у вищезазначений період.

Автор розкриває історію прийняття Декрету ВЦВК РРФСР «Про відміну спадкування», а також аналізує погляди сучасників на правову природу вищезазначеного нормативно-правового акту. У науковій статті було проведено дослідження інструкції, яка визначає застосування вищезазначеного декрету.

Актуальність дослідження історико-правових питань спадкування зумовлена зростаючим значенням приватної власності громадян і порядку її спадкування, необхідністю розроблення правового механізму, який належним чином міг би захистити права й інтереси громадян України. Огляд історії розвитку спадкового права має важливе не тільки наукове, але й практичне значення, оскільки дозволяє простежити на конкретному матеріалі складні процеси становлення та розвитку основних рис та інститутів спадкового права й можливість сприйняття кращих історико-правових конструкцій у цивільному законодавстві України.

Метою статті є аналіз норм спадкування на території українських земель у 1918-1919 роках, розкриття протиріччя становлення радянського спадкового права під час прийняття відповідних декретів, виявлення тенденцій розвитку спадкового права того часу та їх вплив на формування спадково-правових відносин.

Ключові слова: право на спадщину, заповідач, заповіт, обов'язкова частка, спадкоємець, заповідальне розпорядження.

There are many legal acts today in Ukraine which are affecting property interests of citizens, not the exception, and it became a question of succession. However, the problem of regulatory consolidation